

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра менеджменту і адміністрування

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з дисципліни
«Ризикологія в економіці, менеджменті та бізнесі»
для здобувачів ступеня доктора філософії
спеціальності 073 Менеджмент
денної та заочної форм навчання

Кривий Ріг – 2019

Укладачі: Афанасьєв Є.В., д.е.н., професор

Рецензент: Ртищев С.А., к.е.н., доцент

Відповідальний за випуск: д.е.н., професор Варава Л.М.

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Ризикологія в економіці, менеджменті та бізнесі» для здобувачів ступеня доктора філософії спеціальності 073 Менеджмент галузі знань 07 Управління та адміністрування денної та заочної форм навчання. В методичних рекомендаціях до проведення практичних занять наведено склад практичної роботи здобувачів: опрацювання теоретичних питань, робота з проблемними теоретичними питаннями, підготовку до практичних занять і екзамену шляхом тестового опитування.

Затверджено
на засіданні кафедри
менеджменту і адміністрування

Протокол № 1
від 29.08.2019 р.

Затверджено
методичною радою факультету
економіки та управління
бізнесом ДВНЗ «КНУ»

Протокол № 1
від 29.08.2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
2. ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
3. СТРУКТУРА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
4. ПИТАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ.....	8
5. ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	9
6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ	16
7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	17
8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	17

ВСТУП

Більшість чинників, котрі спричиняють ризик, є слабо прогнозованими і неповністю контрольованими; їх неможливо усунути цілком, а тому навіть ефективні, на перший погляд, рішення можуть призвести до невдачі чи відхилення від обраних цілей. Тому необхідним стає розвиток науки ризикології як дослідження окремих аспектів економічного ризику, яка є притаманною категорією сьогодення соціально-економічних систем і виокремлює його на основі попередніх епох виробничо-економічного розвитку сучасних організацій. Отже, актуальність досліджень ризику в економіці та підприємстві зумовлюється об'єктивними процесами, зокрема, ускладненням соціально-економічного буття та трансформаційними процесами сучасного ринкового простору.

Дисципліна «Ризикологія в економіці, менеджменті та бізнесі» вивчає систематизований комплекс знань щодо ідентифікації ризику та управління ним, набуття практичних навичок вимірювання його ступеня та вибору способів його усунення. Основні завдання ризикології полягають у вивченні дисципліни і подальшому грамотному використанні основних принципів, методів та новітніх підходів з питань щодо вирішення наукових задач, що стосуються управління ризиками в економіці, менеджменті та бізнесі; набуття вмінь використовувати ключові аспекти ризикології в процесі антикризового управління, підприємствам; запобігання виникнення ризиків неефективної реалізації бізнес-процесів; обґрунтування шляхів та заходів уникнення та попередження загроз суб'єкту господарювання. Дисципліна «Ризикологія в економіці, менеджменті та бізнесі» розглядає: основні принципи здійснення аналізу ризиків бізнес-процесів, їх урахування та управління ними; внутрішні й зовнішні причини виникнення ризиків при реалізації бізнес-процесів; сутність інформаційного забезпечення і сучасну методологію управління економічними ризиками.

Практичне застосування цієї дисципліни полягає у відпрацюванні таких спеціальних професійно-важливих якостей: здатності до пошуку, обробки та аналізу та узагальнення інформації для проведення самостійних наукових досліджень у сфері менеджменту; здатності обґрунтовано обирати та використовувати методи та інструменти наукових досліджень у сфері менеджменту; розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань, критичного аналізу основних концепцій, оволодіння науковою термінологією; опанування універсальних навичок дослідника у сфері менеджменту, зокрема застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, управління науковими проектами та/або складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності; здатності до впровадження результатів власних досліджень у сфері ризик-менеджменту.

Предметом вивчення дисципліни є теорія, методологія та інструментарій побудови економіко-математичних моделей і розв'язування прикладних оптимізаційних задач за умов невизначеності, конфліктності та зумовленого ними ризику.

Міждисциплінарні зв'язки: засвоєння теоретичного матеріалу дисципліни «Філософія науки та інновації», «Організація та реалізація досліджень здобувача наукового ступеня доктора філософії», «Теорія економічних систем та їх типологія», «Управління науковими проектами та фінансуванням досліджень», «Інвестиційно-інноваційний розвиток та оцінювання ефективності наукових розробок», «Сучасні методи вирішення наукових задач в економіці та менеджменті».

Програма навчальної дисципліни заснована на основі змістового модулю: «Методологічні та організаційні засади ризикології в економіці, менеджменті та бізнесі підприємств гірничо-металургійного комплексу (ГМК)».

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета навчальної дисципліни опанування здобувачами вищої освіти ступеня доктора філософії систематизованого комплексу знань щодо ідентифікації ризику та управління ним, набуття практичних навичок вимірювання ступеня ризику та вибору способу його усунення.

1.2. Завдання навчальної дисципліни «Ризикологія в економіці, менеджменті та бізнесі» полягають у вивченні дисципліни і подальшому грамотному використанні основних принципів, методів та новітніх підходів з питань щодо вирішення наукових задач, що стосуються управління ризиками в економіці, менеджменті та бізнесі; набуття вмінь використовувати ключові аспекти ризикології в процесі антикризового управління підприємствам; запобігання виникнення ризиків неефективної реалізації бізнес-процесів; обґрунтування шляхів та заходів уникнення та попередження загроз суб'єкту господарювання.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні знати:

- основні принципи здійснення аналізу ризиків бізнес-процесів, їх урахування та управління ним;
- внутрішні й зовнішні причини виникнення ризиків при реалізації бізнес-процесів;
- сутність інформаційного забезпечення і сучасну методологію управління економічними ризиками,

вміти:

- визначати стан підприємства на момент дослідження та ступінь впливу ризику на ситуації бізнес-процесів;
- цілеспрямовано аналізувати різноманітні ризики та використовувати адекватні методи їх аналізу;
- розраховувати нанесену підприємству шкоду у результаті дії ризику;
- оцінювати ефективність різних бізнес-процесів діяльності підприємств з точки зору ризику та дохідності.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Заліковий модуль 1

Змістовий модуль 1. «Методологічні та організаційні засади ризикології в економіці, менеджменті та бізнесі підприємств гірничо-металургійного комплексу (ГМК)» (120 годин / 4 кредити)

Тема 1. Питання етимології, онтології та гносеології ризику

Етимологія ризику. Онтологія та гносеологія ризику. Необхідність врахування дії ризику в розв'язанні економічних завдань, що виникають під час прийняття господарських рішень. Сутність ситуаційного підходу в менеджменті. Поняття зовнішнього середовища підприємства. Середовище безпосереднього та опосередкованого впливу. Характеристика зовнішнього середовища підприємства. Поняття економічної системи, її властивості. Поняття невизначеності. Зв'язок невизначеності та ризику. Види невизначеності. Аналіз чинників невизначеності. Причини виникнення економічного ризику. Зовнішні та внутрішні чинники ризику. Поняття об'єкту, суб'єкту та джерела ризику. Ставлення до ризику суб'єктів прийняття рішень. Ризик як об'єктивно-суб'єктивна економічна категорія.

Тема 2. Системний аналіз ризику в економіці, менеджменті та бізнесі

Сутність і системні властивості ризику. Ризикотвірні чинники. Класифікація ризику: методологічні та методичні підходи, характеристика видів ризику в деяких сферах виробничо-економічної діяльності, необхідність урахування специфіки підприємницької діяльності в дослідженні ризику. Суб'єкти ризику. Сприйняття ризику: психологічне сприйняття ризику, аспекти сприйняття ризику, асиметрія сприйняття ризику, соціальне підсилення ризику, неадекватне сприйняття ймовірностей. Складність виробничо-економічних систем та аналіз ризику. Кількісний аналіз ризику: метод аналогій, аналіз чутливості (вразливості), аналіз ризику методами імітаційного моделювання, аналіз ризику можливих збитків, наслідки кількісного аналізу ризику.

Тема 3. Методологічні засади та інструментарій кількісної оцінки ризику

Загальні підходи до кількісної оцінки ризику. Кількісні показники ступеня ризику в абсолютному вираженні. Ризик у відносному вираженні. Граничні межі ризику. Ризик та

нерівність Чебишева. Поняття допустимого, критичного та катастрофічного ризиків. Визначення меж зони їх дії. Системні показники ступеня ризику. Міра відсоткового ризику. Параметри ризику деривативів.

Тема 4. Експертні процедури та методи суб'єктивних оцінок у вимірюванні ризику

Здобуття інформації. Методи обробки експертної інформації. Узгодження та агрегування оцінок експертів з урахуванням їхньої компетентності. Виявлення та узгодження переваг за ризиком на базі нейронних мереж: виявлення переваг і нейронні мережі, проблема узгодження пріоритетів (переваг) за ризиком.

Тема 5. Основні підходи до управління ризиком підприємств ГМК

Аспекти управлінської діяльності. Загальні підходи до процесу управління ризиком економіці, менеджменті та бізнесі підприємств ГМК. Системний підхід в управлінні ризиком підприємств ГМК. Організаційно-методичні засади управління ризиком. Необхідність управління ризиком у спектрі виробничо-економічних проблем і підприємництва. Управління ризиком – специфічна область менеджменту. Принципи прийняття рішень в умовах ризику. Методи управління ризиком та способи зниження ризику підприємств ГМК: уникнення ризику; попередження (запобігання) виникнення ризику; прийняття ризику; оптимізація (зниження) ступеня ризику. Зовнішні способи зниження ризику: розподіл ризику, зовнішнє страхування. Внутрішні способи зниження ризику: лімітування; диверсифікація; створення резервів і запасів; здобуття додаткової інформації. Експеримент як джерело інформації щодо зниження ступеня ризику підприємств ГМК.

Тема 6. Теоретико-ігровий підхід до моделювання ризику

Сутність теоретико-ігрової моделі. Класифікація інформаційних ситуацій. Інгрідієнт функціонала оцінювання. Функція ризику Поняття конфліктної ситуації та стратегії гравця. Нижня ціна гри або максимін. Верхня ціна гри або мінімакс. Алгоритм знаходження рішення гри. Економічне середовище у ролі гравця. Прийняття рішень в умовах ризику. Критерії прийняття рішень в умовах ризику. Критерій Байєса. Критерій Бернуллі-Лапласа. Критерій Гіббса-Джейнса. Критерій Вальда. Критерій мінімального ризику Севіджа. Критерій Гурвіца. Приклади кількісної оцінки ризику під час прийняття господарських рішень. Багатоцільові багатокритеріальні ігрові моделі: приклади багатоцільових задач прийняття рішень. Теоретико-ігровий підхід з урахуванням множини цілей, ієрархічна модель прийняття багатоцільових багатокритеріальних рішень, аналіз ієрархій (теоретико-ігровий підхід).

Тема 7. Ризики, пов'язані з операційною та фінансовою діяльністю підприємств ГМК

Сутність виробничого, комерційного і ринкового ризиків. Сутність виробничих ризиків підприємств ГМК. Запаси і резерви як способи зниження ступеня ризику. Структура та види запасів. Модель Міллера-Орра управління запасами з урахуванням ризику. Резерви на непередбачувані витрати (потреби) та модель формування оптимального резерву з метою зниження ступеня ризику. Сутність та характеристика фінансових ризиків на основі вартості користування власними та залученими джерелами капіталу підприємств ГМК. Вартість користування власними та залученими джерелами капіталу. Середньозважена вартість капіталу. Вплив структури капіталу на вартість підприємства. Капітал та його вплив на вартість підприємств ГМК. Фінансовий леверідж та ризик втрати фінансової незалежності. Ризик втрати ліквідності та чинники, що його спричинюють.

Тема 8. Ризикологія в прикладних проблемах економіки менеджменту та бізнесу

Сутність інвестиційних ризиків. Диверсифікація як спосіб зниження ступеня інвестиційного ризику. Вартість, час, ризик. Вплив ризику та інфляції на величину норми відсотка (дисконту). Методи суб'єктивної оцінки коефіцієнта систематичного ризику (β). Урахування ризику в стратегічному менеджменті: загальні засади стратегічного менеджменту, різні аспекти врахування ризику, оцінка інвестиційних проектів з урахуванням ризику. Модель вибору інвестиційного проекту з множини альтернативних варіантів. Модель оцінювання вартості підприємств. Ігровий підхід до управління валютним ризиком. Методи формування резервів на покриття кредитних ризиків.

3. СТРУКТУРА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Організація проведення практичних занять

Мета проведення практичних занять полягає у необхідності опанування здобувачами теоретичного матеріалу, одержанні практичних навичок при розв'язанні задач економічного змісту шляхом усвідомлення концептуальних аспектів ризикології на основі системного підходу до комплексного вирішення завдань/проблем в економіці, менеджменті та бізнесі засобами економіко-математичного апарату, математичних методів розв'язування оптимізаційних задач, теорії економічних ризиків та використання економетричних моделей.

Зміст практичних занять включає такі складові: 1) опитування за матеріалами лекцій і питаннями, винесеними для самостійного вивчення; 2) розв'язання задач; 3) перевірка отриманих знань (тестування).

Усі письмові завдання та усні відповіді на практичних заняттях оцінюються викладачем згідно з порядком поточного оцінювання. Результати поточного контролю знань обов'язково фіксуються ним у журналі успішності академічної групи.

3.2. Зміст практичних занять

На заняттях досліджується основними завданнями практичних занять є: закріплення у здобувачів теоретичних знань стосовно ключових аспектів ризикології в менеджменті та підприємстві; оволодіння відповідним науковим апаратом і навичками усного та письмового викладання наукового матеріалу; залучення здобувачів до формування раціонального мислення в наукових дослідженнях; самостійного формулювання та висловлювання власних наукових ініціативних інтелектуальних думок, а також захисту пропонованих. Основними завданнями практичних занять є: закріплення у здобувачів теоретичних знань; оволодіння ними науковим методологією ризикології, навичками усного і письмового викладання науково-практичного матеріалу; залучення їх до науково-дослідницьких робіт; самостійного формулювання та висловлювання власних думок, а також захисту висунутих наукових положень та висновків та формування сучасного економічного світогляду.

Перелік тем і розподіл годин, відведених на практичні заняття дисципліни «Ризикологія в економіці, менеджменті та бізнесі» наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Перелік тем і розподіл годин, відведених на практичні заняття дисципліни «Ризикологія в економіці, менеджменті та бізнесі»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Пз. 1	Тема 1. Питання етимології, онтології та гносеології ризику	2	0,5
Пз. 2	Тема 2. Системний аналіз ризику в економіці, менеджменті та бізнесі	2	0,5
Пз. 3	Тема 3. Методологічні засади та інструментарій кількісної оцінки ризику	2	0,5
Пз. 4	Тема 4. Експертні процедури та методи суб'єктивних оцінок у вимірюванні ризику	2	0,5
Пз. 5	Тема 5. Основні підходи до управління ризиком підприємств ГМК	2	0,5
Пз. 6	Тема 6. Теоретико-ігровий підхід до моделювання ризику	2	0,5
Пз. 7	Тема 7. Ризики, пов'язані з операційною та фінансовою діяльністю підприємств ГМК	2	0,5
Пз. 8	Тема 8. Ризикологія в прикладних проблемах економіки менеджменту та бізнесу	2	0,5
	Разом:	16	4

4. ПИТАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Методологічні та організаційні засади ризикології в економіці, менеджменті та бізнесі підприємств гірничо-металургійного комплексу (ГМК)

Тема 1. Питання етимології, онтології та гносеології ризику

1. Етимологія ризику.
2. Онтологія та гносеологія ризику.
3. Невизначеність в економіці.
4. Конфлікт в економіці.

Тема 2. Системний аналіз ризику в економіці, менеджменті та бізнесі

1. Сутність і системні властивості ризику.
2. Ризикотвірні чинники.
3. Суб'єкти ризику.
4. Складність економічних систем та аналіз ризику.

Тема 3. Методологічні засади та інструментарій кількісної оцінки ризику

1. Загальні підходи до кількісної оцінки ризику.
2. Система показників абсолютного та відносного вимірювання ризику.
3. Концептуальні підходи до визначення корисності.
4. Граничні межі ризику.

Тема 4. Експертні процедури та методи суб'єктивних оцінок у вимірюванні ризику

1. Здобуття інформації.
2. Методи обробки експертної інформації.
3. Узгодження та агрегування оцінок експертів з урахуванням їхньої компетентності.
4. Виявлення та узгодження переваг за ризиком на базі нейронних мереж.

Тема 5. Основні підходи до управління ризиком підприємств ГМК

1. Загальні підходи до процесу управління ризиком економіці, менеджменті та бізнесі.
2. Системний підхід в управлінні ризиком.
3. Методи управління ризиком та способи зниження ризику.
4. Експеримент як джерело інформації щодо зниження ступеня ризику.

Тема 6 Теоретико-ігровий підхід до моделювання ризику

1. Теорія гри. Конфліктність ситуації та стратегії гравця.
2. Моделювання економічного ризику. Концепція теорії гри.
3. Сутність критеріїв прийняття рішень в умовах ризику.
4. Багатоцільові багатокритеріальні ігрові моделі.

Тема 7. Ризики, пов'язані з операційною та фінансовою діяльністю підприємств ГМК

1. Сутність виробничих ризиків.
2. Управління запасами з урахуванням ризику.
3. Резерви на непередбачувані витрати (потреби) та модель формування оптимального резерву з метою зниження ступеня ризику.
4. Сутність та характеристика фінансових ризиків на основі вартості користування власними та залученими джерелами капіталу.
5. Капітал та його вплив на вартість підприємства.
6. Фінансовий леверідж та ризик втрати фінансової незалежності.

Тема 8. Ризикологія в прикладних проблемах економіки менеджменту та бізнесу

1. Вартість, час, ризик.
2. Загальні засади стратегічного ризик-менеджменту.
3. Різні аспекти врахування ризику.
4. Модель оцінювання вартості підприємств.

5. ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. «Методологічні та організаційні засади ризикології в економіці, менеджменті та бізнесі підприємств гірничо-металургійного комплексу (ГМК)»

Тестові завдання:

1. Суб'єктом ризику називають:

- а) економічну систему, ефективність та умови функціонування якої наперед невизначені;
- б) явище або процес, які спричиняють невизначеність результатів;
- в) особу, зацікавлену в результатах керування об'єктом ризику, яка має компетенцію приймати рішення щодо об'єкта ризику.

2. Представниками класичної теорії економічного ризику були:

- а) Самуельсон і Петті; б) Маршал і Пігу; в) Міль і Сеньйор.

3. Загальні умови існування ризику:

- а) система прагне досягти певної мети;
- б) причини або рушійні сили середовища;
- в) система обирає шлях досягнення мети;
- г) вибір здійснюється за умов невизначеності.

4. Постулат «Всеосяжність ризику» стверджує, що:

а) вимірюються властивості емпіричних об'єктів, а не самі об'єкти, хоча жодна властивість не може існувати поза реальним об'єктом;

- б) не обтяжених ризиком господарюючих суб'єктів практично не існує;
- в) майбутнє стосовно економічних процесів неможливо передбачити вичерпно, в усіх деталях;
- г) з погляду теорії систем ризик розглядається як одна з системних характеристик.

5. Постулат «Ризик виникає в процесах цілепокладання, оцінювання» стверджує, що:

а) вимірюються властивості емпіричних об'єктів, а не самі об'єкти, хоча жодна властивість не може існувати поза реальним об'єктом;

- б) з погляду теорії систем ризик розглядається як одна з системних характеристик;
- в) не обтяжених ризиком господарюючих суб'єктів практично не існує;
- г) майбутнє стосовно економічних процесів неможливо передбачити вичерпно, в усіх деталях.

6. Згідно постулату «Структура та міра ризику діалектично змінюються в часі ...»:

а) в залежності від тих суб'єктів господарювання, котрі не мають власної зацікавленості стосовно функціонування й розвитку певної економічної системи;

б) пропорційно до зміни невизначеності стосовно реалізації цілей, зміст, напрямок й умови досягнення котрих не є чітко зрозумілими суб'єктові керування (прийняття рішень);

в) під впливом змін (трансформації) зовнішнього та внутрішнього середовища, дії низки об'єктивних та суб'єктивних чинників;

г) та зумовлюється необхідністю подолання невизначеності, конфлікту на підставі певних суджень, прийняття відповідних гіпотез тощо.

7. Аксіома загальності стверджує, що:

а) ті чи інші ризики, котрі за певних умов можуть проявитися і призвести до небажаних наслідків для системи;

б) кожна інтелектуальна система, що здійснює певний набір видів діяльності, так чи інакше (свідомо чи несвідомо) оцінює ступінь ризику;

в) структура та міра ризику змінюються в часі, не повторюючись навіть у подібних ситуаціях.

8. Аксіома неповторюваності стверджує, що:

а) ті чи інші ризики, котрі за певних умов можуть проявитися і призвести до небажаних наслідків для системи;

б) при оцінюванні ступеню ризику інтелектуальною системою використовуються свої внутрішні категорії, гіпотези ...;

в) структура та міра ризику змінюються в часі, не повторюючись навіть у подібних ситуаціях.

9. Ознакою неоднозначності в класифікації видів невизначеності характеризують:

- а) викривлення;
- б) лінгвістичність;
- в) мінливість;
- г) неадекватність;
- д) неінтерпретованість;
- е) неповноту;
- ж) несприйнятливості;
- з) неструктурованість;
- и) семіотичність;
- к) стохастичність;
- л) суперечливість.

10. Невідомість як ознака невизначеності:

а) вказує на відсутність однозначної відповідності між якісними та кількісними складовими інформаційної множини;

б) є фундаментальною характеристикою недостатньої забезпеченості процесу прийняття економічних рішень;

в) пов'язана з незрозумілою для суб'єкта прийняття рішень (суб'єкта ризику) формою реєстрації і представлення відповідних даних;

г) свідчить про наявність фіктивних даних, тобто таких, що не об'єктивно відображають проблемну ситуацію;

д) свідчить про нестачу доступної для реєстрації і необхідної для розв'язання задачі інформації;

е) свідчить про повну або часткову відсутність інформації щодо певної проблемної ситуації;

ж) ускладнює чи практично унеможливлює доступ до відповідних наявних даних.

11. Неінтерпретованість як характеристика невідомості в невизначеності прийняття економічних рішень:

а) свідчить про наявність фіктивних даних, тобто таких, що не об'єктивно відображають проблемну ситуацію;

б) свідчить про нестачу доступної для реєстрації і необхідної для розв'язання задачі інформації;

в) свідчить про повну або часткову відсутність інформації щодо певної проблемної ситуації;

г) ускладнює чи практично унеможливлює доступ до відповідних наявних даних;

д) вказує на відсутність однозначної відповідності між якісними та кількісними складовими інформаційної множини;

е) є фундаментальною характеристикою недостатньої забезпеченості процесу прийняття економічних рішень;

ж) пов'язана з незрозумілою для суб'єкта прийняття рішень (суб'єкта ризику) формою реєстрації і представлення відповідних даних.

12. Несприйнятливість як характеристика невідомості в невизначеності прийняття економічних рішень:

а) вказує на відсутність однозначної відповідності між якісними та кількісними складовими інформаційної множини;

б) є фундаментальною характеристикою недостатньої забезпеченості процесу прийняття економічних рішень;

в) пов'язана з незрозумілою для суб'єкта прийняття рішень (суб'єкта ризику) формою реєстрації і представлення відповідних даних;

г) свідчить про наявність фіктивних даних, тобто таких, що не об'єктивно відображають проблемну ситуацію;

д) свідчить про нестачу доступної для реєстрації і необхідної для розв'язання задачі інформації;

е) свідчить про повну або часткову відсутність інформації щодо певної проблемної ситуації;

ж) ускладнює чи практично унеможливлює доступ до відповідних наявних даних.

13. Основними видами невизначеності, що породжені прямими зв'язками у процесі дослідження, моделювання та керування системою (об'єктом) є:

а) суб'єкт дослідження;

б) суб'єкт управління (суб'єкт ризику);

в) взаємодія суб'єкта дослідження та суб'єкта управління;

г) вплив моделі системи на суб'єкт дослідження;

д) вплив середовища на систему;

е) вплив системи на середовище;

ж) інформація про систему та середовище;

з) керовані дії на систему;

и) модель системи (об'єкта);

к) вплив системи та середовища на суб'єкт управління;

л) вплив суб'єкта дослідження на систему і середовище;

м) процес концептуалізації інформації, одержаної суб'єктом дослідження;

н) система (об'єкт) та її підсистеми;

о) сприйняття суб'єктом управління моделі системи.

14. За ступенем імовірності настання подій повна невизначеність при прийнятті економічних рішень характеризується:

а) рівнем ступеню прогнозованості подій близьким до нуля;

б) конкретними практичними ситуаціями про можливості підприємства;

в) можливістю прогнозувати не тільки стратегію підприємства на ринку, а й ситуацію та тенденції його розвитку;

г) повністю відсутньою можливістю будь-яким чином прогнозувати перспективи розвитку підприємства;

д) рівнем ступеню прогнозованості подій близьким до одиниці;

е) рівнем ступеню прогнозованості, що змінюється від нуля до одиниці.

15. За ступенем імовірності настання подій часткова невизначеність при прийнятті економічних рішень характеризується:

- а) рівнем ступеню прогнозованості подій близьким до одиниці;
- б) рівнем ступеню прогнозованості подій близьким до нуля;
- в) рівнем ступеню прогнозованості, що змінюється від нуля до одиниці;
- г) повністю відсутньою можливістю будь-яким чином прогнозувати перспективи розвитку підприємства;
- д) можливістю прогнозувати не тільки стратегію підприємства на ринку, а й ситуацію та тенденції його розвитку;
- е) конкретними практичними ситуаціями про можливості підприємства.

16. Згідно видової класифікації невизначеності за ознакою об'єкт виокремлюють:

- а) людську невизначеність;
- б) повну визначеність;
- в) повну невизначеність;
- г) соціальну невизначеність;
- д) технічну невизначеність;
- е) часткову невизначеність.

17. Залежно від засобів визначення імовірності згідно апріорної, суб'єктивної невизначеності:

- а) імовірність визначається на основі опитувань;
- б) імовірність визначається на основі реальних даних через відносну частоту;
- в) імовірність розглядається як об'єктивна ймовірність настання події;
- г) ймовірність розглядається як ступінь упевненості, що ця подія відбудеться;
- д) невизначені параметри можуть спостерігатися достатньо для визначення частоти появи події;
- е) подія повторюється не часто або зовсім не спостерігається, і її реалізація можлива в майбутньому.

18. Кількісно невизначеність може бути представлена як:

- а) можливість відхилення результату від очікуваного (або середнього) значення як у менший, так і в більший бік;
- б) мінливість результату від очікуваного (або середнього) значення як у менший, так і в більший бік;
- в) можливість відхилення результату від очікуваного (або середнього) значення тільки у менший бік;
- г) можливість відхилення результату від очікуваного (або середнього) значення тільки у більший бік;
- д) можливість тільки негативних відхилень кінцевого результату події.

19. Відносно аспектів виокремлюють такі види ризиків:

- а) груповий;
- б) економічний;
- в) з об'єктивно-суб'єктивною ймовірністю;
- г) за умов розпливчастості;
- д) комбінований;
- е) критичний;
- ж) локальний;
- з) медико-біологічний;
- и) нераціональний (необґрунтований);
- к) політичний;
- л) психологічний;
- м) своєчасний;
- н) соціальний;
- о) соціально-економічний;
- п) юридичний.

20. Відносно ступеню (міри) ризиконасиченості рішень виокремлюють такі види ризиків:

- а) авантюрний (азартний);
- б) груповий;
- в) допустимий;
- г) з об'єктивною ймовірністю;
- д) за умов невизначеності (стохастичний);
- е) запізнілий;
- ж) катастрофічний;
- з) критичний;
- и) локальний;
- к) максимальний;
- л) мінімальний;
- м) оптимальний;
- н) середній;
- о) соціальний.

21. Відносно часу прийняття ризикованих рішень виокремлюють такі види ризиків:

- а) випереджаючий;

- б) груповий;
- в) з суб'єктивною ймовірністю;
- г) за умов конфлікту (конкуруючий ризик);
- д) запізнілий;
- е) локальний;
- ж) раціональний (обґрунтований);
- з) своєчасний;
- и) середній;
- к) соціально-економічний.

22. Відносно ситуації виокремлюють такі види ризиків:

- а) груповий;
- б) з об'єктивно-суб'єктивною ймовірністю;
- в) за умов конфлікту (конкуруючий ризик);
- г) катастрофічний;
- д) локальний;
- е) за умов невизначеності (стохастичний);
- ж) медико-біологічний;
- з) нераціональний (необґрунтований);
- и) своєчасний;
- к) за умов розпливчастості.

23. Згідно предметного підходу ризику класифікують залежно від:

- а) відповідності ризику допустимим його граничним значенням;
- б) джерел походження;
- в) масштабів;
- г) рівнів управління;
- д) ступеня обґрунтованості прийняття ризику;
- е) сфери походження.

24. В сферах економічної діяльності за родом небезпеки виокремлюють такі ризики:

- а) змішані (природно-техногенні);
- б) інвестиційні;
- в) майнові;
- г) підприємницькі;
- д) погіршення стану життя і здоров'я громадян;
- е) природні;
- ж) промислові;
- з) професійні;
- и) техногенні;
- к) транспортні;
- л) фінансові та комерційні.

25. В сферах економічної діяльності за природою об'єктів, які схильні до ризику виокремлюють такі ризики:

- а) змішані (природно-техногенні);
- б) інвестиційні;
- в) майнові;
- г) підприємницькі;
- д) погіршення стану життя і здоров'я громадян;
- е) природні;
- ж) промислові;
- з) професійні;
- и) техногенні;
- к) транспортні;
- л) фінансові та комерційні.

26. У промисловому виробництві аварійні ситуації можуть виникати в результаті різного роду ризиків техногенного характеру:

- а) зловмисних дій;
- б) зносу будівель, споруд, машин і устаткування;
- в) падіння літальних апаратів або їх частин;
- г) помилок персоналу;
- д) помилок при проектуванні або монтажі будівель, споруд, машин і устаткування;
- е) порушення природної рівноваги в результаті техногенної діяльності людини;
- ж) пошкодження устаткування при будівельних і ремонтних роботах;
- з) удару блискавки.

27. Під інвестиційними ризиками розуміють:

- а) валютні, процентні і портфельні ризики;
- б) вірогідність виникнення збитків від зміни обмінних курсів в процесі зовнішньоекономічної діяльності;
- в) вірогідність виникнення збитків від зміни обмінних курсів при отриманні експортних кредитів;
- г) можливість недоотримання або втрати прибутку в ході реалізації інвестиційних проєктів;
- д) операційні, трансляційні та економічні ризики;
- е) позиційні, портфельні, економічні.

28. Під валютними ризиками розуміють:

- а) валютні, процентні і портфельні ризики;
- б) вірогідність виникнення збитків від зміни обмінних курсів в процесі зовнішньоекономічної діяльності;
- в) вірогідність виникнення збитків від зміни обмінних курсів при отриманні експортних кредитів;
- г) можливість недоотримання або втрати прибутку в ході реалізації інвестиційних проєктів;
- д) операційні, трансляційні та економічні ризики;
- е) позиційні, портфельні, економічні.

29. Згідно класифікації зон ризику характерними рисами безризикової зони є:

- а) велика ймовірність виникнення витрат даного рівня;
- б) відсутність будь-яких утрат під час здійснення господарських операцій;
- в) вкрай рідкісні випадки настання ризику;
- г) втрати піддаються точному розрахунку в межах одного року;
- д) можливий розмір утрат перевищує прибуток, але не є більшим за виручку;
- е) найбільш небезпечна: можливі втрати перевищують виручку та можуть досягти величини, що дорівнює майну підприємства;

ж) нечасті випадки настання ризику.

30. Згідно класифікації зон ризику характерними рисами зони критичного ризику є:

а) можлива величина втрат не перевищує розміру очікуваного прибутку. у найгіршому випадку – втрата всього прибутку, за сприятливого збігу обставин – незначний розмір утрат, що припадає на одну ризиковану ситуацію;

б) можливий розмір утрат перевищує прибуток, але не є більшим за виручку;

в) настання ризикованих подій змушує систему до зміни певних цілей;

г) відсутність будь-яких утрат під час здійснення господарських операцій;

д) дуже низька ймовірність виникнення втрат даного рівня;

е) нечасті випадки настання ризику;

ж) середній рівень ймовірності виникнення даного рівня втрат.

31. Зона допустимого ризику - це:

а) область, яка характеризується можливістю втрат, що перевищують величину очікуваного прибутку аж до величини повної розрахункової виручки від підприємництва;

б) області, в межах якої даний вид підприємницької діяльності зберігає свою економічну доцільність, тобто втрати мають місце, але вони менші за очікуваний прибуток;

в) область втрат, які за своєю величиною перевищують критичний рівень і в максимумі можуть досягти величини, яка дорівнює майновому стану підприємця.

32. Зона катастрофічного ризику - це:

а) область, яка характеризується можливістю втрат, що перевищують величину очікуваного прибутку аж до величини повної розрахункової виручки від підприємництва;

б) області, в межах якої даний вид підприємницької діяльності зберігає свою економічну доцільність, тобто втрати мають місце, але вони менші за очікуваний прибуток;

в) область втрат, які за своєю величиною перевищують критичний рівень і в максимумі можуть досягти величини, яка дорівнює майновому стану підприємця.

33. Ризик при прийнятті рішень у відносному виразі визначається за формулою:

а) $W = r_n x$, де W - величина ризику, r_n - ймовірність небажаних наслідків, x - величина цих наслідків;

б) $W = r_n$, де W - величина ризику, r_n - ймовірність небажаних наслідків;

в)
$$m = M(x) = \sum_{i=1}^n x_i p_i$$
 ;

г) $W = x / K$, де x - максимально можливий обсяг збитків, крб.; K - обсяг власних фінансових ресурсів з урахуванням точно відомих надходжень;

д) $CV = \frac{\sigma}{M(x)}$, де σ - середньоквадратичне відхилення.

34. Оцінка сподіваних збитків від реалізації ризикового рішення здійснюється за формулою:

а) $W = r_n x$, де W - величина ризику, r_n - ймовірність небажаних наслідків, x - величина цих наслідків;

б) $W = r_n$, де W - величина ризику, r_n - ймовірність небажаних наслідків;

в)
$$m = M(x) = \sum_{i=1}^n x_i p_i$$
 ;

г) $W = x / K$, де x - максимально можливий обсяг збитків, крб.; K - обсяг власних фінансових ресурсів з урахуванням точно відомих надходжень;

$$CV = \frac{\sigma}{M(x)}$$

д) де σ - середньоквадратичне відхилення.

35. Який показник кількісної оцінки ризику розраховується як дисперсія значень прибутку більших (або менших) від його середнього значення:

- а) абсолютна величина ризику;
- б) математичне сподівання;
- в) дисперсія;
- г) середньоквадратичне відхилення;
- д) семіваріація;
- е) семіквадратичне відхилення.

36. Який показник кількісної оцінки ризику характеризує розсіювання значення випадкового параметра від його середнього прогнозованого значення:

- а) абсолютна величина ризику;
- б) математичне сподівання;
- в) дисперсія;
- г) середньоквадратичне відхилення;
- д) семіваріація;
- е) семіквадратичне відхилення.

37. Який показник кількісної оцінки ризику показує абсолютну відстань, на якій знаходиться значення прибутку, більше від середнього (математичного сподівання):

- а) абсолютна величина ризику;
- б) дисперсія;
- в) середньоквадратичне відхилення;
- г) додатня семіваріація;
- д) від'ємна семіваріація;
- е) семіквадратичне відхилення.

38. До груп підприємств середнього ступеня ризику відносять:

- а) заводи-«гіганти»;
- б) фабрики;
- в) сільськогосподарські підприємства;
- г) малі підприємства;
- д) агрофірми;
- е) фермерські господарства.

39. Імовірні втрати у процесі здійснення підприємницької діяльності, що виникають при зниженні обсягів реалізації товарів або послуг, абсолютному чи відносному зниженні прибутку фірми тощо це:

- а) втрати часу;
- б) екологічні втрати;
- в) збутові (репутаційні) втрати;
- г) матеріальні втрати;
- д) морально-психологічні втрати;
- е) соціальні втрати;
- ж) фінансові втрати.

40. Коли норма отримання прибутку на вкладений капітал на даному підприємстві менше, ніж середньогалузева можливі такі втрати у процесі здійснення підприємницької діяльності:

- а) морально-психологічні втрати;
- б) соціальні втрати;
- в) фінансові втрати;
- г) втрати часу;
- д) екологічні втрати;
- е) збутові (репутаційні) втрати;
- ж) матеріальні втрати.

41. Імовірні втрати у процесі здійснення підприємницької діяльності, що пов'язані зі зміною ставлення покупців до продукції підприємства у бік переваги товарів інших виробників це:

- а) втрати часу;
- б) екологічні втрати;
- в) збутові (репутаційні) втрати;
- г) матеріальні втрати;
- д) морально-психологічні втрати;
- е) соціальні втрати;
- ж) фінансові втрати.

42. Імовірні втрати у процесі здійснення підприємницької діяльності, що зумовлені тим, що будь-яке підприємство є складною соціальною системою і порушення рівноваги цієї системи може призвести до небажаних для нього наслідків це:

- а) втрати часу;
- б) екологічні втрати;
- в) збутові (репутаційні) втрати;
- г) матеріальні втрати;
- д) морально-психологічні втрати;
- е) соціальні втрати;
- ж) фінансові втрати.

43. Збитки, притаманні підприємницькій діяльності підприємства у комерційній сфері обумовлені:

- а) витратами в процесі реалізації і зберігання;
- б) витратами якості та відповідне зниження ціни;
- в) збільшенням закупівельної ціни товару;
- г) зміною курсу грошей, валюти, цінних паперів, банківських ставок;
- д) зниженням обсягу закупки і реалізації;
- е) зниженням ціни реалізації;
- ж) надмірним використанням фонду оплати праці;
- з) непередбаченими штрафами й стягненнями;
- и) неплатоспроможність одного з агентів фінансової угоди;
- к) сплата збільшених відрахувань або податків.

44. Схильність підприємця до надання переваги певному ряду подій відповідає змісту такій аксіомі Неймана-Моргенштейна:

- а) незалежності;
- б) неперервності;
- в) нерівних імовірностей;
- г) повноти;
- д) складеної лотереї;
- е) транзитивності.

45. Припущення про рівноцінність альтернатив відповідає змісту такій аксіомі Неймана-Моргенштейна:

- а) незалежності;
- б) неперервності;
- в) нерівних імовірностей;
- г) повноти;
- д) складеної лотереї;
- е) транзитивності.

46. Припущення про надання переваги подіям які з більшою імовірністю дають однакову корисність відповідає змісту такій аксіомі Неймана-Моргенштейна:

- а) незалежності;
- б) неперервності;
- в) нерівних імовірностей;
- г) повноти;
- д) складеної лотереї;
- е) транзитивності.

47. Ризик відсутності попиту на вироблену продукцію є одним з основних видів:

- а) інвестиційного ризику;
- б) фінансового ризику;
- в) ризику у виробничому підприємстві;
- г) кредитного ризику.

48. Фінансовий (кредитний) ризик:

- а) виникає в сфері відносин підприємств з банками та іншими фінансовими інститутами;
- б) це можливість або ймовірність повного або часткового недосягнення (неотримання) очікуваних інвесторами результатів здійснення інвестицій;
- в) пов'язаний з невиконанням суб'єктом економічної діяльності своїх фінансових зобов'язань (прострочення платежів, несвоєчасне повернення кредитів і т. п.);

49. Об'єкт ризику - це:

- а) економічна система, ефективність та умови функціонування якої наперед невизначені;
- б) явище або процес, які спричиняють невизначеність результатів;
- в) особа, зацікавлена в результатах керування об'єктом ризику, яка має компетенцію приймати рішення щодо об'єкта ризику.

50. Основи неокласичної теорії економічного ризику розробили:

- а) Самуельсон і Петті; б) Маршал і Пігу; в) Поретті і Робінзон.

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль знань здобувачів складається з поточного, модульного, та підсумкового видів контролю.

Основними завданнями контролю знань здобувачів з дисципліни «Ризикологія в економіці, менеджменті та бізнесі» є оцінювання засвоєння ними теоретичних знань і практичних навичок, набутих під час навчання. При цьому контрольні заходи мають виконувати наступні функції:

- стимулювати систематичну самостійну роботу над навчальним матеріалом;
- забезпечувати закріплення та реалізацію набутих теоретичних знань при виконанні практичних завдань та написанні тез на міжнародні науково-практичні конференції, публікацій в фахові видання за спеціальністю;
- набуття навичок відповідального ставлення до своїх обов'язків, самостійного цілеспрямованого пошуку потрібної інформації, чіткої організації свого робочого дня.

Система поточного контролю знань здобувачів передбачає оцінювання їх знань за трьома основними напрямками:

- перевірка теоретичних знань;
- перевірка виконання завдань на практичних заняттях;
- перевірка виконання завдань самостійної роботи.

Оцінювання рівня засвоєння теоретичних знань здобувачів у залежності від вибору викладача може проводитись в одній з альтернативних форм:

- за результатами звітів про вивчення відповідних тем дисципліни або написання рефератів згідно з тематичним планом;
- за підсумками тестування;
- під час проведення усної співбесіди викладача зі здобувачем, у процесі якої здобувач дає відповіді на питання з різних тем дисципліни.

Навчальним планом видом семестрового контролю з дисципліни «Ризикологія в економіці, менеджменті та бізнесі» передбачений екзамен.

У табл. 6.1 наведена критеріальна накопичувальна бально-рейтингова система поточного оцінювання знань здобувачів денної форми навчання на практичних заняттях.

Таблиця 6.1

Критеріальна накопичувальна бально-рейтингова система поточного оцінювання знань здобувачів денної форми навчання на практичних заняттях

Теми змістових модулів		Σ балів отриманих на практичному занятті
Змістовий модуль 1	Тема 1. Питання етимології, онтології та гносеології ризику	3
	Тема 2. Системний аналіз ризику в економіці, менеджменті та бізнесі	3,5
	Тема 3. Методологічні засади та інструментарій кількісної оцінки ризику	3
	Тема 4. Експертні процедури та методи суб'єктивних оцінок у вимірюванні ризику	4
	Тема 5. Основні підходи до управління ризиком підприємств ГМК	4
	Тема 6. Теоретико-ігровий підхід до моделювання ризику	3,5
	Тема 7. Ризики, пов'язані з операційною та фінансовою діяльністю підприємств ГМК	3,5
	Тема 8. Ризикологія в прикладних проблемах економіки менеджменту та бізнесу	3,5
	Разом за модулем 1	28

У табл. 6.2 наведена критеріальна накопичувальна бально-рейтингова система поточного оцінювання знань здобувачів заочної форми навчання на практичних заняттях.

Таблиця 6.2

Критеріальна накопичувальна бально-рейтингова система поточного оцінювання знань здобувачів заочної форми навчання на практичних заняттях

Теми змістових модулів		Σ балів отриманих на практичному занятті
Змістовий модуль 1	Тема 1. Питання етимології, онтології та гносеології ризику	2,25
	Тема 2. Системний аналіз ризику в економіці, менеджменті та бізнесі	2,25
	Тема 3. Методологічні засади та інструментарій кількісної оцінки ризику	2,25
	Тема 4. Експертні процедури та методи суб'єктивних оцінок у вимірюванні ризику	2,25
	Тема 5. Основні підходи до управління ризиком підприємств ГМК	2,25
	Тема 6. Теоретико-ігровий підхід до моделювання ризику	2,25
	Тема 7. Ризики, пов'язані з операційною та фінансовою діяльністю підприємств ГМК	2,25
	Тема 8. Ризикологія в прикладних проблемах економіки менеджменту та бізнесу	2,25
	Разом за модулем 1	18

Кількість балів за кожною темою визначається диференційовано, з урахуванням кількості годин на її вивчення і структури навчальних завдань. У загальну кількість балів за темою включено оцінювання успішності на практичних заняттях та виконання самостійної роботи.

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Ризикологія в економіці, менеджменті та бізнесі» для здобувачів ступеня доктора філософії спеціальності 073 Менеджмент / Укл. д.е.н. Є.В. Афанасьєв. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ», 2019. 40 с. (електронний ресурс).

2. Методичні вказівки до виконання самостійної роботи з дисципліни «Ризикологія в економіці, менеджменті та бізнесі» для здобувачів ступеня доктора філософії спеціальності 073 Менеджмент / Укл. д.е.н. Є.В. Афанасьєв. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ», 2019. 12 с. (електронний ресурс).

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

№ п/п	Назва підручника (посібника), автор, видавництво, рік видання	Кількість примірників у бібліотеці ЗВО/кафедри
Базова література		
1.	Afanasiev Y., Varava L., Afanasiev I., Varava A. Determining the administering radius and management density for business processes of the corporations // «Management of the 21st century: globalization challenges: Monograph / in edition I.A. Markina. Nemoros s.r.o. Prague, 2018. 380 p.	URL: http://ds.knu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1978/1/Determining%20the%20administering%20radius%20and%20management%20density.pdf .
2.	Афанасьєв Є.В., Афанасьєва М.Г., Воробйов Р.Б. Моделювання змішаних стратегій інноваційного розвитку залізорудних підприємств в умовах ринкових перетворень. Science Review. 2019. 4 (21). С. 40-47.	URL: https://rsglobal.pl/index.php/sr/article/view/1047/1025

№ п/п	Назва підручника (посібника), автор, видавництво, рік видання	Кількість примірників у бібліотеці ЗВО/кафедри
3.	Афанасьєв Є.В., Варава Л.М., Афанасьєв І.Є., Арутюнян А.Р. Ситуаційний контроль і регулювання в діловому адмініструванні бізнес-процесів щодо управління потенціалом корпорацій. <i>Економічний аналіз: зб. наук. праць</i> . 2018. Том 28. № 2. С. 91-99. ISSN 1993-0259.	URL: https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1503/6565656620
4.	Афанасьєв Є.В., Демченко П.С. Окремі концептуальні аспекти щодо врахування економічних ризиків у моделюванні стратегій розвитку залізничних підприємств. <i>Збірник наукових праць «Проблеми системного підходу в економіці»</i> . 2019. Вип. 6 (74). С. 15-20.	URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/6_74_2_2019_ukr/2.pdf
5.	Афанасьєв Є.В., Жуков С.О., Довгаль І.В., Астаф'єв О.Ю. Теоретичні та прикладні аспекти оптимізаційного моделювання нелінійно еволюціонуючих виробничих систем. Кривий Ріг: ФО-П Д.О. Червнявський, 2013. 212 с.	5
6.	Афанасьєв Є.В., Жуков С.О., Довгаль І.В., Мазурок П.П., Ткаліченко С.В. Моделювання складних динамічних соціально-економічних систем в стохастичному середовищі: Монографія. Кривий Ріг: ФО-П Д.О. Червнявський, 2012. 302 с.	5
7.	Гончаров В.М., Ларіна Р.Р., Балуєва О.В., Овечкіна О.А., Моргачов І.В. Управління ризиками в логістиці: навч. посіб. Львів: Магнолія 2006, 2012. 253 с.	2
8.	За загальною редакцією Л.М. Варава. Напрями розвитку сучасного менеджменту: проблеми та рішення / Монографія. Кривий Ріг: Видавець ФО-П Чернявський Д.О., 2015.	10
9.	Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007. 344 с.	7
10.	Колосов А.М., Коваленко О.В., Кучеренко С.К., Бикова В.Г. Економічне управління підприємством: навч. посіб. Старобільськ: Вид-во держ. закл. «Луган. Нац. Ун-т імені Тараса Шевченка», 2015. 352 с.	URL: http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2493/Kolosov_.pdf?sequence=1&isAllowed=y
11.	Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: навч. посіб. К.: Академвидав, 2007. 464 с.	40
12.	Мороз О.В., Свентух А.О. Економічна ідентифікація параметрів стійкості та ризикованості функціонування господарських систем. Вінниця: Універсум-Вінниця, 2008. 150 с.	1
13.	Старостіна А.О., Кравченко В.А. Ризик-менеджмент: теорія та практика. К.: Кондор; Політехніка, 2004. 200 с.	16
14.	Чорноморченко Н.В. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків. Львів: Магнолія-2006, 2010. 257 с.	1
15.	Шегда А.В., Голованенко М.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління. К.: Знання, 2008. 271 с.	1
Допоміжна література		

№ п/п	Назва підручника (посібника), автор, видавництво, рік видання	Кількість примірників у бібліотеці ЗВО/кафедри
16.	Афанасьєв Є.В., Щєкович О.С., Афанасьєв І.Є., Афанасьєва М.Г., Ільченко В.О. Стратегічні пріоритети ефективного економічного розвитку залізорудної галузі України: Монографія. Кривий Ріг: Видавничий центр ДВНЗ «КНУ» / заг. ред. Є.В. Афанасьєв, 2016. 380 с.	1 / 4
17.	Варава Л.М., Афанасьєв Є.В., Маркіна І.А., ін. Актуальні проблеми сучасного менеджменту: монографія. Кривий Ріг: Роман Козлов, 2018. 203 с.	1
18.	Вітлінський В.В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: Навч.-метод. посібник для самот. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2000. 292 с.	7
19.	Гогіташвілі Г.Г., Карчевські Є.Т., Лапін В.М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: навч. посіб. К.: Знання, 2007. 367 с.	40
20.	Іванова Н.Ю. Економічна теорія управління фірмою: навч посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 266 с.	URL: https://www.twirpx.com/file/467879/
21.	Шершньова З.Є., Оборська С.В. Антикризове управління підприємством: навч. - метод. посіб. для самот. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2004. 196 с.	URL: http://www.studmed.ru/shershnova-z-ye-oborska-sv-antikrizove-upravlnnya-pdpriyemstvom_b61bdae0fec.html

Інформаційні ресурси:

1. Електронна бібліотека Криворізького національного університету. URL: <http://lib.knu.edu.ua/>.
2. Електронна книга з економічної теорії. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/1f07ec168ae326064a2e0805fad4112c.pdf>.
3. Електронна книга з методології системного підходу. URL: http://bookwu.net/book_metodologiya-sistemnogo-pidhodu_996/6_2.2.-sutnist-principi-osnovni-etapi-ta-metodi-sistemnogo-analizu.
4. Електронна книга з ризикології. URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/2224/1/НП.pdf>.
5. Мормуль М.Ф., Щитов О.М., Щитов Д.М., Буланова Н.С. Кількісний аналіз підприємницьких ризиків статистичним методом. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/2394/1/Мормуль-10-риз.pdf>.
6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
7. Електронна книга з обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків. URL: <http://ageofbook.com/study-materials/riskology/1689-obruntuvannja-gospodarskikh-rishen-ta-ocinka.html>.

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Ризикологія в економіці, менеджменті та бізнесі» для здобувачів ступеня доктора філософії спеціальності 073 Менеджмент денної та заочної форм навчання. В методичних рекомендаціях до проведення практичних занять наведено склад практичної роботи здобувачів: опрацювання теоретичних питань, робота з проблемними теоретичними питаннями, підготовку до практичних занять і екзамену.

Укладач: Афанасьєв Є.В., д.е.н., професор

Рецензент: Ртищев С.А., к.е.н., доцент

Відповідальний за випуск: д.е.н., професор Варава Л.М.